

ЖІНКИ ТА МОЛОДЬ – СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВІ КАТЕГОРІЇ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА РИНКУ ПРАЦІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.Г.Крилова, старший викладач

Миколаївський державний аграрний університет

Аналіз ринку праці в сучасних умовах свідчить про складну ситуацію щодо працевлаштування молоді і жінок на ринку праці, які в силу специфіки соціально-психологічних характеристик, вважаються недостатньо підготовленими до сучасних реалій ринку праці. Об'єктивні процеси соціально-економічних перетворень перш за все позначаються на даних категоріях, а це вимагає своєчасного формування програми соціального захисту. Проведені дослідження дають підставу стверджувати, що питання зайнятості та соціального захисту малозахищених категорій населення на ринку є актуальним.

Дослідженням проблеми зайнятості соціально вразливих категорій на ринку праці займаються відомі вчені: Богущкий О.А., Богиня Д.П., Дієсперов В.С., Краснов Ю.М., Купалова Г.І., Петюх В.М., Саблук П.Т., Лібанова Е. та багато інших. Їх наукові надбання є цінними для дослідження цієї проблеми в сучасних умовах ринку праці.

Метою нашого дослідження є вивчення сучасного стану жінок і молоді як найбільш незахищених верств населення на ринку праці.

Ринок праці є відображенням тих економічних процесів, які відбуваються в будь-якій країні, суспільстві. Держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо працевлаштування таким категоріям громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці, в тому числі: молоді, що закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних закладах освіти, звільнилися зі строкової військової (альтернативної) служби і якій надається перше робоче місце, дітям-сиротам, які залишилися без піклування батьків, а також особам, котрим виповнилося п'ятнадцять років і які

(за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює) можуть, як виняток, прийматись на роботу; жінкам, які мають дітей віком до шести років; самотніми матерями, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів; інвалідам; особам передпенсійного віку; особам, звільненим після відбуття покарання або примусового лікування.

Але проблема соціального становища жінки полягає в тому, що вона синтезує в собі не тільки економічні і соціальні аспекти, а й демографічні процеси відтворення населення, як природної основи трудового потенціалу суспільства, проблеми виховання підростаючого покоління, а також використання жіночих трудових ресурсів в суспільному виробництві. Останнє, як правило, розглядається як основне в усій гамі жіночих проблем, нерідко зменшуючи значимість перших, тобто даних природою тільки жінкам. Між тим в найузагальненішому вигляді економічна наука розглядає жінку з точки зору рівноправ'я її з чоловіком. Жінки становлять близько половини всієї сукупної пропозиції робочої сили в економіці Миколаївської області (в 2002 році 48,3%), 93,5% жінок у працездатному віці (2002 рік) належать до економічно активного населення.

Законодавством визначено права і гарантії зайнятості для соціально вразливих верств населення. Але для більшості з цих категорій адаптація до ринкових змін в економіці, які в свою чергу суттєво впливають на стан ринку праці, відбувається дуже важко.

В соціальному складі незайнятого населення за період 2000-2003 років (табл.1) не відбулось помітних змін: найбільшу і значну питому вагу складають жінки та молодь.

Таблиця 1

Питома вага соціально вразливих категорій населення, що звернулось з питань працевлаштування в Миколаївській області (%)

Роки	Жінки	Молодь до 28 років
2000	49,4	36,6
2001	54,4	31,1
2002	62,4	22,6
2003	55,2	28,8

Особливе занепокоєння викликає становище молоді, а саме тих, хто шукає собі перше робоче місце. В 2003 році серед незайнятої молоді 13,3% становили саме випускники учбових закладів, які ще ніколи не працювали. Кожен шостий потребував особливого соціального захисту, у цій категорії незайнятих осіб переважають жінки, які мають дітей віком до 6 років (41,0%) та жінки передпенсійного віку (23,7%), тобто жінки є найбільш вразливішою категорією на ринку праці.

Проведене нами анкетне опитування серед випускників МДАУ в лютому 2004 року дає змогу стверджувати, що молодь почуває себе досить впевнено перед реаліями ринку праці. Так, лише 20% в перспективі “дуже хвилює проблема безробіття”; 100% опитуваних у разі втрати роботи згодні змінити і професію, і спеціальність, і місце проживання, що свідчить про високу професійну та територіальну мобільність; для 63% основний варіант у випадку безробіття — “відкрию свою справу або займусь індивідуальною трудовою діяльністю”; більше 70% вважають, що “ухилитись від безробіття неможливо, але необхідна державна програма його обмеження”; серед негативних наслідків безробіття 41% визначили “зниження доходу на 1 члена сім’ї”, а близько 24% “неможливість працювати за спеціальністю”; в разі необхідності пошуку роботи близько 70% звернеться саме до знайомих, друзів та рідних; близько 90% вважають себе в майбутньому не досить конкурентоспроможними на ринку праці, внаслідок відсутності стажу роботи та практичної діяльності.

Увагу молоді часто привертає сфера тіньової діяльності, де можна більше заробити, не маючи професії або відповідної кваліфікації, незважаючи на те, що така діяльність не надає ні молоді, ні жінкам перспектив для майбутнього утвердження в ринкових умовах.

В умовах високої конкуренції на робочі місця, коли із загальної потреби в працівниках жінки і молодь становлять незначну питому вагу, яка за період 2001-2003 років має тенденцію до зниження, а пропозиція значно перевищує попит на працю (табл.2).

Таблиця 2

Попит на робочу силу та навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію в Миколаївській області (на початок року)

Показники	Роки		
	2001	2002	2003
Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, осіб	1438	2550	3148
Із загальної кількості (%):			
жінки	28,1	32,4	25,9
молодь до 28 років	25	22,7	19,3
Навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	20	10	8

Жінкам, як і молоді, доводиться працювати на будь-якій роботі, яка характеризується сезонністю, епізодичністю. Особливо, якщо взяти до уваги той факт, що в 2002 році лише 2% чоловіків України здатні утримувати дітей і непрацюючу дружину.

Однією з важливих проблем сучасного стану ринку праці є насамперед невідповідність, з одного боку, розміру та своєчасної виплати зарплати, що пропонується роботодавцями, а з іншого, професійно-кваліфікаційного складу шукаючих роботу. За даними служби зайнятості, в 2003 році на 30% підприємств регіону були вакантними посади з мінімальною заробітною платою, на 50% підприємств вона не перевищувала прожиткового мінімуму, а вище цієї суми заробіток пропонували лише 5% роботодавців.

На сьогодні на ринку праці простежується перенасичення одними професіями та спеціальностями і гостра недостатність інших. Наприклад, на обліку в центрах зайнятості перебуває 919 бухгалтерів при заявленій потребі роботодавців 2 особи, економістів на одну вакансію припадає 13 осіб, інженерів — 239 осіб, вихователів — 228 осіб, водіїв — 70 осіб.

Серед працевлаштованих незайнятих трудовою діяльністю громадян частина жінок протягом 2000-2002 років становить менше 50%, а молодь менше 40%. Тому, серед офіційно зареєстрованих безробітних на ринку праці Миколаївської області найбільшу питому вагу протягом останніх трьох років становлять жінки і близько третини — молодь до 28 років (табл.3).

Таблиця 3

Кількість зареєстрованих безробітних в Миколаївській області

Показники	Роки (на 1 січня)		
	2001	2002	2003
Всього, осіб	28013	24667	24845
У тому числі (%): жінки	60,6	61,8	62,4
молодь до 28 років	26,9	23,4	19,5

Незважаючи на норми соціального захисту, передбачені законодавством, працевлаштування соціально незахищених верств населення пов'язане з рядом ускладнень. По-перше, в 2003 році у зв'язку з розвитком на підприємствах нових економічних відносин, кількість заброньованих робочих місць зменшилась порівняно з 2002 роком на 1069 одиниць. Особливо гостро стоїть проблема в сільськогосподарських районах, де заброньовані робочі місця мають сезонний характер. По-друге, проблеми залишаються в професійно-кваліфікаційній невідповідності безробітних тим робочим місцям, що бронюються на підприємствах: тільки робочі місця робітничих професій, з мінімальним рівнем заробітної плати.

Дослідження показали що незважаючи на усі труднощі працевлаштування, в Миколаївській області за період 2000-2003 р.р. загальна чисельність працевлаштованих постійно зростає з 21,4 тис. осіб до 24,2 тис. осіб, з них жінок — з 9,3 тис. осіб до 11,4 тис. осіб. Складніша ситуація з працевлаштуванням молоді до 28 років — відбувається зменшення з 8,4 тис. осіб до 8,1 тис. осіб.

Активними формами сприяння зайнятості охоплено в області в 2003 році половину незайнятого населення. Із залученням коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на додаткові робочі місця, створені за рахунок надання дотацій роботодавцям, працевлаштовано 1377 осіб не здатних на рівних конкурувати на ринку праці, що майже вдвічі більше, ніж у 2002 році. За сприянням служби зайнятості організували власну справу як суб'єкти підприємницької діяльності 1431 безробітних громадян, що отримали одноразово допомогу по безробіттю для зайняття підприємницькою діяльністю (у 2002 році — 1099 особи).

Підводячи підсумок викладеному, слід зазначити, що в Миколаївській області найбільш незахищеними і соціально вразливими категоріями населення на ринку праці є жінки і молодь до 28 років.

Сприяння зайнятості даних категорій населення є проведення цілеспрямованої роботи щодо збільшення обсягів надання послуг: створення додаткових сфер зайнятості, професійна орієнтація, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів; збільшення обсягів навчання під конкретні замовлення роботодавців з подальшим працевлаштуванням, а також професіями, які передбачають в подальшому самозайнятість; збільшення обсягів стажування безробітних на підприємствах, установах і організаціях, що забезпечить їх стовідсоткове працевлаштування; проведення активних програм сприяння зайнятості шляхом залучення безробітних до самозайнятості та підприємництва з виплатою одноразової допомоги по безробіттю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Населення і трудові ресурси села: Навч. посіб. / За ред П.Т. Саблука, М. К. Орлатого. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. – 277 с.
2. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2002 рік / Миколаївське обласне управління статистики; Під загальним керівництвом В.З. Жеребецького; стор. – 570; Вих. № 08-181; 10.07.2003р.
3. О. Пазюк, О.Пономарьова Проблеми безробіття в Україні //Україна: аспекти праці.- №2.- 2004